Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta HE 126/2022 vp

Eduskunnan perustuslakivaliokunta 8.11.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

HE 126/2022 vp taustaa

- **Hallitusohjelman kirjaukset kaivoslainsäädännön uudistamiseksi**
  - Tavoite: Parannetaan kaivosten ympäristönsuojelua
  - Keinot: Kaivoslainsäädäntö uudistetaan. Uudistuksen lähtökohtana on ympäristönsuojelun tason parantaminen, kaivosten toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen.
- **Eduskunnan kirjelmä Kaivoslaki Nyt –kansalaisaloitteesta (EK 40/2020 – KAA 7/2019)**
- **Kaivostoimintaa ohjaavan lainsäädännön toimivuuden arviointi (2019)**

➢ **Lakiesityksen tavoitteena on edistää em. tavoitteita työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla ja kaivoslain soveltamisalalla.**

➢ **Esityksellä vahvistetaan kaivoslain sosiaalisia ja ekologisia tavoitteita nykytilaan verrattuna.**

Vastuu ympäristöstä PL 20 §

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

- **Esityksessä ehdotetaan, että:**
  - lupaharkinnassa huomioitaisiin maisemalliset ja ympäristölliset sekä luonnon monimuotoisuuteen liittyvät kysymykset nykyistä tehokkaammin
  - muutoksia kaivoslain mukaisiin yleisiin periaatteisiin muun muassa siten, että kaivostoiminnan kaikissa vaiheissa toiminnanharjoittaja hyödyntää kaikki alueella tavatut kaivosmineraalit, jotka ovat toiminnanharjoittajalle teknistaloudellisesti hyödynnettävissä
  - tiukennuksia vakuussääntelyyn ja muutoksia kaivostoiminnan lopettamista koskevaan sääntelyyn siten, että kaivoksen vaiheittainen sulkeminen otetaan huomioon kaivostoiminnan aikana nykyistä paremmin ja kaivoksen lopullinen sulkeminen toteutetaan vastuullisesti.
  - velvollisuutta järjestää avoimia yleisötilaisuuksia.

➢ **Ehdotukset edistävät osaltaan ympäristöperusoikeuden toteutumista.**

Omaisuuden suoja PL 15 §

Jokaisen omaisuus on turvattu.

Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttä korvausta vastaan säädetään lailla.

- **Esityksessä ehdotetaan, että:**
  - lupaharkinnassa huomioitaisiin muut elinkeinot sekä maisemalliset, ympäristölliset ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvät kysymykset nykyistä tehokkaammin
  - tiukennuksia malminetsintäluvan voimassaolon jatkamista koskeviin edellytyksiin, muun muassa maanomistajien suostumuksen edellyttämistä, kun malminetsintälupa on ollut voimassa kymmenen vuotta

➢ **Esityksellä edistetään maanomistajan asemaa lisäämällä maanomistajan mahdollisuuksia vaikuttaa malminetsinnän jatkumiseen kiinteistöllään, vaikkakaan yksittäisellä maanomistajalla ei ole suoraa oikeutta kieltää malminetsinnän jatkamista.**

➢ **Kaivoslupia koskevat muutokset tulevat voimassa oleviin lupiin enintään viiden vuoden siirtymäajalla.**

➢ **Malminetsintälupia koskevat muutokset tulevat sovellettaviksi määräaikaisia malminetsintälupia uusittaessa.**

➢ **Ehdotettu sääntely ei ulotu toiminnanharjoittajien omaisuudensuojaan tavalla, jota tulisi pitää omaisuudensuojan kannalta ongelmallisena.**

Elinkeinovapaus PL 18.1 §
Perusteltujen odotusten suoja

Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään todennut, etteivät yritykset ja muut elinkeinonharjoittajat voi perustellusti olettaa elinkeinotoimintaansa sääntelevän lainsäädännön pysyvän muuttumattomana.

- **Esityksessä ehdotetaan kaivoslain varaus- ja vakuussääntelyn tiukentamista, malminetsintäluvan voimassaolon jatkamisen ehtojen tiukentamista, luvan hakijaa koskevien edellytysten tiukentamista ja muiden elinkeinojen ja ympäristöllisten seikkojen huomioon ottamista nykyistä vahvemmin kaivoslain mukaisessa lupaharkinnassa. Esityksessä ehdotetaan kuntakaavaa kaivosluvan edellytyksenä.**

➢ **Ehdotetulla sääntelyllä toteutetaan maanomistajien oikeuksiin sekä kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseen tähtääviä ja ympäristöperusoikeuteen vahvasti kytkeytyviä legitiimejä tarkoitusperiä.**

Saamelaiset alkuperäiskansana PL 17.3 §

Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla.

- **Esityksessä ehdotetaan, että:**
  - hakijan selvitysvelvollisuutta hankkeen vaikutuksista saamelaisille alkuperäiskansana täsmennetään (kaivoslain 34 §).
  - asian selvittämistä koskevaa yhteistyömenettelyä selvennetään (kaivoslain 38 §).
  - asian selvittämistä koskevaa menettelyä täydennetään saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen ja alueen paliskunnan mahdollisuudella ottaa kantaa selvitykseen ennen yhteistyön alkamista (kaivoslain 38 §).
  - saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi annettavia lupamääräyksiä ja muita saamelaisia alkuperäiskansana koskevia säännöstarkennuksia (kaivoslain 1, 51, 52, 54 §)
  - varaajalla olisi velvollisuus tiedottaa saamelaiskäräjiä/kolttien kyläkokousta varausilmoituksen jättämisestä (44 §) ja varauspäätöksestä olisi toimitettava jäljennös saamelaiskäräjille/kolttien kyläkokoukselle, jos varausalue sijoittuu saamelaisten kotiseutualueelle tai koltta-alueelle (75 §).

➢ **Esityksellä edistetään jonkin verran saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia nykyiseen verrattuna.**